

ФУТБОЛЬНІ ФАНАТИ ЯК УНІКАЛЬНИЙ ФАКТОР БЕЗПЕКИ ТА ЗАХИСТУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У СЕКТОРІ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ КРАЇНИ

Родіон Олегович КУДРЯШОВ,

*керівник Громадської організації Товариство
сприяння збройним силам України та військово-
морському флоту «Цивільний корпус «Азов»*

Сучасна історія України в останні роки багата на події, що докорінно змінили суспільно-політичне та соціально-економічне життя українців. Так, боротьба українців за свої права, що отримала назву Революція Гідності, стала наймасштабнішим явищем в новітній історії України. На сьогодні, ці події ще не мають однозначної оцінки, але з впевненістю можна сказати, що «Майдан став епіцентром кардинальних змін в країні»[2]

Саме поняття «Майдан» стало символом нашої епохи, символом протесту проти недієвих реформ, несправедливості влади, проти корупції, приниження людської гідності [1]. Українські ультрас опинилися в центрі уваги суспільства під час цих подій. Майдан показав, що ми занадто мало знаємо про фанатів, бо звикли до нав'язаних стереотипів. Хулігани та радикали є звичайними молодими людьми, які не позбавлені мрій та бажання справедливості, саме в субкультурі футбольних фанатів, так званий «романтизм - за все добре, проти всього поганого» переважає.

Українські ультрас опинилися в центрі уваги суспільства під час подій на Майдані. Він показав, що ми занадто мало знаємо про фанатів, бо звикли до нав'язаних стереотипів. Хулігани та радикали є звичайними молодими людьми, які не позбавлені мрій та бажання справедливості, саме в субкультурі футбольних фанатів, так званий «романтизм - за все добре, проти всього поганого» переважає.

Радикальні футбольні уболівальники, пройшли короткий шлях за кілька останніх років від «махачів» із фанами команди-суперниці до єднання для захисту України, від «банерів», і червоно-чорних прапорів на трибунах до шевронів бойових підрозділів, від сутичок зі спецпідрозділами МВС до очолення посад, як в структурах сучасного, як МВС, так і ЗСУ, від локальних субкультурних лідерів думки до становлення нових громадських, політичних діячів, і їх боротьби за людські права і гідність, та свободу слова в Україні. На наш погляд, цим вони відрізняються від європейських колег, адже в Україні учорашні футбольні хулігани, вистоявши на Майдані, пішли добровольцями боронити Україну, та будувати громадське суспільство і сектору безпеки та оборони.

Соціальне явище, яке можна назвати футбольним фанатизмом, на наш погляд, необхідно вивчати із трьох позицій: як громадський рух, як соціальну групу та як носіїв специфічної субкультури. Термін «фанатський рух» може використовуватися у двох значеннях: по-перше, при позначенні громадського руху, що підтримує будь-який конкретний футбольний клуб, а по-друге, при позначенні загальноукраїнського фанатського руху, що об'єднує в собі

всіх фанатів, незалежно від того, який клуб вони підтримують і в яких стосунках із фанатами інших клубів перебувають, тобто як так звану «субкультуру».

Проаналізуємо, та дамо визначення поняттю «субкультура українських футбольних вболівальників» чи «футбольний фанат-радикал».

Фанати, на сьогодні, використовують класифікацію: кузьмичі, ультрас та хулігани. Стовідсотковим фанатом вони вважають вболівальника, який регулярно відтворює специфічні практики, пов'язані з підтримкою улюбленої команди, і лояльний до насильства. Тобто, ієрархічна піраміда, вибудована за принципом зменшення сили дії роздільної ознаки. На вершині цієї піраміди знаходяться так звані «хулігани» - це свого роду «бойове крило організації». Вони іноді самі шукають і провокують конфліктні ситуації, що ведуть до насильства, визначають з ким із фанатських угруповань інших клубів зараз йде війна, а з ким заключається мир. Таким чином, вони організовують і спрямовують футбольне насильство фанатських груп, які підтримують той самий клуб, що й вони. Далі йдуть «територіальні» фанатські угруповання (фанати найчастіше поєднуються за місцем проживання, роботи чи навчання). Вони сліднують у фарватері «хуліганів», іноді можуть і самі організовувати акти насильства, але, як правило, обмежуються участю в них. Далі — «кузьмичі» (так називають проміжну ланку між фанатами та вболівальниками). Вони активні у відтворенні практик, але дуже схильні до актів насильства. І в самому низу піраміди знаходяться прості вболівальники (фактично - це антиподи фанатам, які всіляко намагаються підтримувати дистанцію між ними). Вони можуть брати участь у тих чи інших практиках фанатів, як правило, не пов'язаних із насильством, але безпосередньо у рух не входять.

У нашій державі організований фанатський рух почав зароджуватися в 70-80 роках ХХ ст. На початку його становлення еталоном для українських фанатів був стиль підтримки англійських «хуліганів», а вже в ХХІ ст. українські фанати починають бути схожими на емоційних італійських «ультрас». В Україні діють різноманітні фанатські угруповання. За історію свого існування, між ними були як дружні стосунки, так і справжні ворожнеча. В українському фанатському середовищі склалася стійка вісь протистояння: з одного боку барикад належать фанати «Динамо» Києва («The Capitals», «City Boys») та донецького «Шахтаря» («City Guard»). До значних за численністю також належать «фірми» дніпровського ФК «Дніпра» («River Sharks», «Авангард», «Дерзость і молодість»), львівських «Карпат» («Banderstadt Ultras»), та харківського «Металіста» («Army of the First Capital», «Kharkiv City Patriots», «NSF»).

Перше знакове єднання фанатів довкола великої української політики відбулося ще у серпні 2011 року. Тоді ультрас Динамо та Карпат запустили в секторах промову: «Спасибі жителям Донбасу за президента-пі...аса!». На YouTube ролик із цим демаршем став хітом переглядів.

Докорінно ситуація змінилася з початком Революції Гідності. В розпал Майдану відбулася знакова для фанатського руху подія - після сутичок і втрат на вулиці Грушевського в Києві українські фанатські угруповання вирішили об'єднатися навколо спільної мети - захисту співгромадян. Ніщо так не поєднує, як спільний ворог.

21 січня 2014 року націоналістична ідеологія ультрас взяла гору над іншими «околофутбольними» речами - фанатські групування уклали мирний договір, за пунктами якого протистояння під час ігор і за межами стадіону припиняється на невизначений термін. Знайомі усім «хулігани» раптово перетворилися на передову силу Майдану у боротьбі з «Беркутом» та тітушками, такого роду подія сталася вперше за часи незалежності України, та й на загальноєвропейському рівні подібні приклади знайти важко. Лідери ультрас пояснили, що відносини між ними будуються за принципом того, що вони, у першу чергу, є українцями, на першому місці повинні бути взаєморозуміння, довіра та взаємовиручка. Свою заяву футбольні ультрас завершили гаслом: «Від Луганська до Карпат фанат фанату - друг і брат. Слава Україні!». Рішення про перемир'я підтримали лідери фанатських рухів наступних футбольних клубів: прем'єр-ліга: «Волинь» (Луцьк), «Ворскла» (Полтава), «Динамо» (Київ), «Дніпро» (Дніпропетровськ), «Закарпаття» (Ужгород), «Зоря» (Луганськ), «Карпати», «Металіст» (Харків (Південна і Північна трибуни)), «Металург» (Запоріжжя), «Металург» (Маріуполь), ФК «Севастополь», «Таврія», Сімферополь (Сектор 5 і Сектор 9), «Чорноморець» (Одеса), «Шахтар» (Донецьк). Окрім того, перемир'я підтримали 21 організація Першої та Другої ліги, окремих аматорських ліг. [4]

Штеффен Галлінг, фахівець з країн Східної Європи Берлінського Інституту міжнародної та безпекової політики, зазначає, що українські радикалізмовані вболівальники, можливо, несвідомо, опинились в авангарді боротьби за людські права та гідність. [3] Зазначимо, що за останні роки об'єднання фанатів продемонстрували суспільству високий рівень консолідації та організованості. Їх бойові навички та згуртованість, здобуті на трибунах стадіонів, допомогли фанатам в короткий термін зібратися в групи з чітко структурованими представниками. У потрібний час інтереси державності поклали на загальний розсуд як панівні елементи, вони стали важливішими, ніж загальні конфронтації та протистояння.

Отже, зазначимо, що сьогодні ключову роль на фанатському секторі відіграє «ідеологічне виховання та атмосфера». Через це від самого початку війни багато фанів пішли на фронт боронити українську землю, футбольні фанати є кузницею справжніх патріотів, оскільки ці люди заради ідеї та переконань готові на все. Також через безкорисливість та відданість, які є ключовими факторами для успішної громадської діяльності, з середовища футбольних фанатів часто виходять сильні політики. За роки незалежності вони показали себе як рушійна сила не лише на футбольних матчах, а й у суспільно важливих речах. Українські «хулігани» долучилися до інформаційної війни під гаслом «Відстоїмо своє право на самооборону!», а згодом і до масових мітингів та протестів. Динамо - Шахтар, колись непримиренні фанати спільно скандували промови за єдність України, славили національних героїв, браталися та стали на спільний захист України. «Немає ні сходу, ні заходу - є народ». «Хтось говорить російською, хтось українською». Насьогодні, «хулігани» свідомо воюють проти Росії у силах сучасного МВС чи ВСУ, таких підрозділах як «Азов», «Айдар», «Дніпро-1» та «Донбас». Колишні вороги стали побратимами і вони планують спершу розібратися з ворогом на Сході, а вже потім вирішувати свої міжфанатські футбольні питання.

Список використаних джерел:

1. Балабан Р. Майдан як політичний інститут // Наукові записки. - 2015. – Вип.2 (76). – С.130.
2. Киридон А. Проект «Майдан. Усна історія» як спосіб фіксації подій Революції Гідності / Суспільні злами і поворотні моменти: макрподії крізь призму автобіографічної розповіді: Матеріали Міжнародної наукової конференції, 25–26 вересня 2014 р., м. Львів / Упорядн.: О. Р. Кісь, Г. Г. Грінченко, Т. Пастушенко – Л., 2014, - С.244.
3. Ультрас на захисті України: від Майдану – до боїв на Донбасі/ Електронний ресурс: <https://www.radiosvoboda.org/a/29166465.html>, відвідано 11.12.2021.
4. Українські ультрас оголошують перемир'я // Український ультрас-портал. – 2014. – 22 лютого / Електронний ресурс: <http://ultras.org.ua/01372.html>, відвідано 11.12.2021.